„БРАНИК“ ИЗЛАЗИ
шест пута на недељу.
осим на дан после свепа.

ПРЕТПЛАТА и ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију,
А РУКОПИСИ
уредништву „Браника“ у Н. Сад.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ЦЕНА ЈЕ »БРАНИКУ«

	За Угарску:	Србију	Црну Гору	Друге стране земље
на годину	К 34·—		46·—	дин.
на по године	К 17·—		23·—	„
на четврт „	К 8·50		11·50	„

Поједини бројеви стају 12 потура.

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова.
Уредништво и администрација „Браника“ налази се у кући А. Пајевића у Дунавској улици бр. 36.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

Бр. 128. У Новом Саду, у суботу 12. (25.) јуна 1910. Година XXVI.

Несугласице у Херцег-Босни.

За тридесет година окупације могло би се рећи да се у Херцег-Босни *кристилизовало* јавно мишљење о политичком положају, који треба да заузме тамошњи народ према из Беча постављеној влади и политичком правцу, којим је пошла монархија према Херцег-Босни. Тај политички положај тамошњега народа за време читаве окупације *није* се могао назвати пријатељским и с тога окупаторска влада није могла себи створити странку, на коју би се могла наслањати, нити наћи људи међу босанско-херцеговачким патријотама, који би се одали у службу окупаторске владе.

Босанска влада покушала је, да себи створи странку међу *муслиманима*, знајући, какве су велике противности вековима постојале међу муслиманима и хришћанима. Са тим наслоном мислила је окупаторска влада да ће тим сигурнија бити, што су муслимани пређе били владајући елеменат и што аграрно питање у Херцег-Босни није било решено, па је изгледало наравно, да би бегови морали бити захвални, што их окупаторска влада подржава у њиховим положајима те одуговлачи решење аграрнога питања. Окупаторска влада је за сигурно држала, да ће се противности особито међу православним Србима и муслиманима не само одржати, него још и пооштрити не само према предању, него и с тога, што масу српскога народа у Херцег-Босни сачињавају *кметови*.

Но у томе се окупаторска влада у велико преварила. Противности међу православним Србима и муслиманима не само да се нису пооштриле, него су за време окупације те негдање противности биле замењене *братском слогом* међу православним Србима и муслиманима. И у Срба и у муслимана избио је *прави патријотизам*, који их је *упућивао на слогу*, да бране ону *грудву земље*, која је њихова и која је била својина њихових отаца, како би навали туђинства одолели те одбили одређење. Ово је у њих изазвало уверење, да су једне крви, једнога порекла, да нису туђинци једни према другима, већ да су *своји*, своји рођени.

Окупаторска влада, не налазећи наслона у муслимана а у Срба и не тражећи наслона, морала је спасти на неки наслон, који је врло проблематичан, врло сумњив, који би се могао назвати: *врбов клин*. То је наслон на католицизам, на неко уметно створено Хрватство.

Ми нити имамо нити можемо имати што против Хрватства, које *није* уметно створено и које не стоји у противности са *правим патријотизмом*. Ми знамо, да има у Херцег-Босни и *таквих* Хрвата, иако у врло малену броју, а знамо, да разликујемо и урођене *Фрањевце* од Штадлерових људи. Али смо одлучно против онога Хрватства и против онога католицизма, што стоји у служби владе и постаде *оруђе* у рукама владе против свога рођенога народа. У том погледу ми не чинимо разлике ни међу православним Србима ни муслиманима, који су постали оруђе против свога сопственога народа. Но ти Срби и муслимани бар се не хвале, да заступају неку народну идеју.

За време окупације сасвим се *кристализовао* политички правац и у православних Срба и у муслимана, те се створиле и народне организације, према којима су од владе уметно створене организације сасвим немоћне.

Анексија је затекла огромну већину становништва Босне и Херцеговине као неку клисуру за *одржање народнога обележја* Босне и Херцеговине, па *за автономију* анектираних покрајина. На једној страни приказала се огромна маса народа као патријоте, а с друге се стране показали презрени *мехкиши*. Влада је са анексијом остала без владине странке, без *правога наслона*, без правога темеља, који би послужио анексији. У Босни и Херцеговини постало је неко анормално стање. Према томе и створена уставност у Херцег-Босни не може имати правог темеља, па с тога и босанско-херцеговачки сабор, из чије су надлежности одузети најглавнији атрибути уставног решавања, постаје *нешто мање*, него и провинцијални сабори.

Но има једна појава, изазвана том, иако мањкавом, уставношћу, а то је, што *отвара врата извесну трвењу* међу досадашњим сложним и меродавним елементима. А то је трвење међу православним Србима и муслиманима, којега *за време окупације није било*. Бојимо се, да ће те *несугласице* баш услед уставности у Херцег-Босни *отети маха*.

Тој нашој бојазни даје повода она изјава са српске стране, да је при именовању *саборскога председника* требало узети обзир на *релативну српску већину* у Херцег-Босни те је земаљска влада требала предложити, да *Србин* буде наименован за саборског председника. У тој српској изјави казало се са извесним тактом, нагласило се *велико уважење*, које Срби имају према именованом председнику муслиману Али-бегу *Фирдусу*. Али при свем том такту са српске стране орган муслиманске организације: „*Мусават*“ пренуо је и врло је жестоко реагирао против српске изјаве. Реагирао је »Мусават« и против тога, што Срби пребацују муслиманима, да свуда истичу своје муслиманство, а нигде своју *националност* па ту онда »Мусават« примећује, да Србима Алибег Фирдус не би био по вољи, баш ни онда, да се и признаје Србином, само зато, што је муслиманин. Али ту, чини нам се, што се тиче вере, да су православни и муслимани од прилике једнаки, да имају више поверења према човеку *своје вере*, ма како се он иначе звао по народности. Зна се, да многи муслимани имају више вере и према ономе муслиману, који се признаје за Хрвата, него према православном Србину. Наша браћа муслимани не би дакле требали да су тако осетљиви према дотичној српској изјави о председништву. Наша браћа муслимани треба да знају, да се Срби *поносе* старим муслиманским породицама, јер у њима сматрају *коленовиће* свога племена.

Ми бисмо врло жалили, кад би се несугласице међу православним Србима и муслиманима заоштриле. Ваљало би, да једни и други иду за тим, да се успостави она слога, која је за читаво време окупације владала међу њима. Нека буду уверени наша браћа муслимани, да они немају и не могу имати бољих пријатеља, праве браће, него што су им православни Срби. Ни муслимани ни Срби не ће да служе туђим интересима. Ни једни ни други не могу бити измећари свога народа. Жалосно би било, кад би она слога, она братска љубав, која је за дуго време окупације владала међу православним Србима и муслиманима, била помућена, баш у доба, кад је настала нека уставност у Херцег-Босни. Ми се тврдо надамо, да ће морати престати и сваки траг тој несугласици.

=

ЛИСТАК.

НА ИГРАНЦИ ПОД ОБРАЗИНАМА.

Представите себи само! Боже мој, никада не бих веровала! Замислите само! Ћушила сам свога мужа. Јуче у вече. Ја доброћуда, ја анђеоски добра Љубица, ћушила сам свога мужа! У идућим вековима моји унуци и праунуци, када прочитају мој дневник, биће пренеражени. Да, драги моји унуци и праунуци и потомци чак до седмога колена, учинила сам то, и баш онако за асну.

А сада ћу таки и да Вам кажем, за што. Немојте мислити, да је то било због какве мале несугласице. Не! Ми немамо обичај, свађати се. Тако живимо, као два голуба (већ да се заплаче), као два заљубљена голуба, гучемо (плаче), љубимо се, као два голуба (брише очи).

Заиста је смешно, што плачем. Такво штогод не шкоди јако мушкарцима. Ја знам неког, који би се врло јако радовао, да га ћушим. Та болест мога мужа није опасна. Доктор се озбиљно нада, да ће пацијенат оздравити.

Даклем, да пређем на ствар!

Слушајте само, како се збила та чудна историја!

Пре неки дан походи мога мужа неки његов пријатељ, кога и ја волим (поправља се), то јест: волела сам га, и пришапне моме мужу нешто у ухо. Иначе је то врло озбиљан господин, са његовом дугачком брадом и златним наочарима. Тако је импозантан, као какав француски ратни министар.

Дакле дође и стане шапутати моме мужу:

— Господине професоре! рекнем му ја — професор је а нека ђаво носи и такву педагогију! — Господине професоре! кажем ја. Ваљда тек нисте Ви она тајанствена париска дама под образином, да се тако прикривате?

— Боже сачувај! одговори он збуњено.

Ја се уозбиљим, ставим се у позитуру па загрмим (крупним гласом):

— Кажите ми, шта сте шаптали моме мужу!

На то се матори ушепртљи па стане извијати и лагати. Могу рећи, да су његови ученици за осам година толико налагали, као што је он за кратко четврт сахата, све би их био избацио из школе. Онда сам се расрдила, беснела сам, викала и захтевала сам, да призваду, да сам ја господар у кући и да ја заповедам. Боже мој! Та признали су, али ми нису казали тајну. Ја баш ни мало нисам љубопитљива, али за ту ствар бих ипак врло радо била дознала. Сасвим озбиљно кажем, да у мене нема никаква љубопитства. Бадава се смешите! Али Бог би знао, има ствари, које бих врло радо дознала. Нарочито о моме мужу.

Но, хајдемо даље!

Ако и нисам љубопитна, устанем ноћу и дошуњам се до писаћег стола мога мужа. Онде он обично оставља свој буђелар. Видела сам, како му је (са нагласком) господин професор парче артије тутнуо у руку. Месечина је светлела и ја лепо полагано у сумрачку пронађем буђелар па га отворим. Прво одељење: моја слика. Ох срце моје! помислим ја. Ала си ти ипак честит човек, веран и добар муж! Друго одељење: банка од 10 круна. Ох срце моје! Ала си ти сиромах човек! Свега 10 круна! Сиромах си, али честит. Да видимо даље! Треће одељење: улазница на игранку под образинама. Ох, срце моје, ала си ти велика лола! помислим ја, већ у полак плачући. Ти неверниче! Ти варалицо подла! Извадим улазницу. После помислим да таква варалица не заслужује ни 10 круна. Узмем и новце. Напослетку не заслужује он ни моју слику. Извадим и њу. И тако сам и легла и плакала до јутра.

Други дан устанемо а мој слатки мужић почиње тражити буђелар.

— Мој буђелар! стане викати. Покрвли ме. Лопови! Полиција!

Сирота моја собарица! На њу сам наваљала цео грех. Казала сам, да ћу је један дан посматрати а други испитивати. А тог дана је била игранка под образинама. Замислите само! Тај мој неваљали муж непрестано се претварао, да му није жао за новац, само жали изгубљену слику своје слатке мале женице. Ох, та подла варалица!

Али молим лепо! Ствар није испала, као што сам ја мислила, јер професор му је донео другу улазницу. Тај матори јарац имао је канда у приправности цео завежљај улазница. У вече ми мој муж каже, већ ону познату свакидашњу лаж, како је у касини неки састанак, па оде,

Justitia regnorum fundamentum.

II.

(Завршни чланак.)

Дакле школске године 1900.-1901. почело их је ићи у гимназије и реалке у Угарској 12.390, а од тих је до краја осмог разреда у школској години 1907.-8. било само 4443. Ово су речи самог министра: »hogy milyen kevesen végzik be a megkezdett iskolát«, итд.

Али господин министар даље не испитује, зашто их тако мало и сврши започете средње школе. Не ће да каже, да је крива наставна система у Угарској, по којој немађарска деца због незнања мађарског језика страдавају и морају напустити започете школе.

А да су моје речи основане, како се поступа са немађарском децом у немађарским гимназијама, сведочи опет сам господин министар у своме истакнутом извештају.

Дабогме, да не могу деца, која пођу у први разред, сва доћи и до осмог разреда; сваке године бива их све мање и мање. А то опадање бива прилично по неком одређеном закону.

На 58. страни статистичког дела у споменутом министарском извештају стоји, како је било у угарским гимназијама и реалкама у школској години 1907.-8., наиме полагало је испит за

први разред		13.651
други	„	11.505
трећи	„	9.913
четврти	„	8.787
пети	„	5.879
шести	„	5.259
седми	„	4.848
осми	„	4.443
Свега		66.146

Када те бројеве сравнимо, наћи ћемо ово: у другом је разреду мање за 2146, у трећем за 1592, у четвртом за 1126, у петом *за 2908*, у шестом за 620, у седмом за 411, у осмом за 405.

Ови бројеви сасвим потврђују то, што сам пре споменуо, наиме, да се у прва четири разреда доста гледи кроз прсте, но на граници између IV. и V. разреда не гледа се ни мало кроз прсте, ту се баш добро засече, јер видимо, да их је те школске године 1907.-8. у пети разред прешло из четвртог *за 2908* ученика мање а то су већином деца немађарских народа у Угарској.

А када се то пренесе у проценте, онда изгледа овако (у округлим бројевима): у други је разред прешло 85%, у четврти 89%, *али у пети смо 65%* у шести 86%, у седми 92%, у осми 92%.

И тако се то ради систематски ево већ пуних четрдесет година! Ти нас бројеви уче, како је Justitia у Угарској везаних очију. Па ако се томе не стане на пут, биваће све горе и горе; културни ниво немађарских народа падаће све ниже и ниже.

Ма да закон изриче једнакост свију грађана, ти нас бројеви сасвим лепо уче, како у Угарској нема једнакости; немађарске народности јесу у земљи грађани другог реда, јер њима се не да, да се културно дижу.

Но та неправда још је тим већа, када се узме на ум, да сви становници Угарске без разлике вере и језика плаћају државни порез, али тај порез не иде саразмерно у корист свију становника, него несаразмерно у корист само једних становника, оних, којима је матерњи језик мађарски, и оних, који случајно знају мађарски.

А да је и ово истина, посведочиће горе споменути министарски извештај.

Као што сам рекао, у најбољем случају у Угарској има Мађара, помађарених Немаца и помађарених Чивута половина, а друга су половина Немађари. Да је правде, онда би у средњим школама у Угарској тако исто требало да је, т. ј. полак и полак. Но међу тим на 60. страни статистичког дела стоји, да је у школској години 1907.-8. било у Угарској ученика у средњим школама по матерњем језику:

Мађара	52.454	у процентима	79·3
Немаца	6.139	„ „	9·3
Словака	1.790	„ „	2·7
Румуна	4.186	„ „	6·3
Рушњака	85	„ „	0·1
Хрвата и Срба	1215	„ „	1·9
других	277	у процентима	0·4

а то значи ово: у средњим школама у Угарској скоро је четири петине ученика по матерњем језику *Мађара*, а свију осталих је пак *једна петина*, а у истину знамо, да тако није, да стоји у најбољем случају половина Мађара и половина Немађара. Је ли то правда?

Још има једна околност да се узме на ум. Наиме у томе свему највећу корист вуку Чивути. Кад се наиме узме на ум, да је Чивута у Угарској тек до 700.000, а то је у округлом броју 5% (управо 4·67%), у средњим школама у Угарској било је у школској години 1907.-8. Чивута 14.911, а то је 22·5%! А шта то значи, показаће бројеви. У Угарској има римокатолика нешто више од седам милијона, а римокатоличке деце било је у средњим школама у Угарској у школској години 1907. 8. 28·596, а то је 43·2%! 700.000 Чивута шаљу у средње школе 14.911 а то је 22·5%! Дакле ма да је римокатолика у Угарској десет пута толико, колико је Чивута, ипак римокатоличке деце у средњим школама има тек двапута толико, колико чивутске, иако би по правди и правици требало и пет пута толико да је и римокатоличке деце у средњим школама, колико је чивутске.

Дакле Чивути се несаразмерно културно дижу, али не о своме трошку, него о трошку свију осталих становника Угарске.

Но када сравнимо број чивутске деце у средњим школама са бројем немађарске деце у средњим школама, испада још горе! Та речено је, да је немађарске деце у средњим школама тек једна петина од укупног броја ученика, а то је 20%, а чивутске деце има 22·5%, а то је више, него једна петина!

Дакле од половине немађарских становника у Угарској нема ни толико деце у средњим школама, колико их има од 700.000 Чивута! Али јако сумњам, да тих 700.000 Чивута плаћају и толико државног пореза, колико плаћа половина немађарских становника Угарске; дакле сасвим је основано, што сам пре споменуо, да се Чивути несаразмерно дижу културно, али не о своме рођеном трошку, него о трошку осталих становника Угарске.

Је ли то правда?

Када је тако у средњим школама у Угарској, онда још црње и горе мора бити на великим школама; тамо синови немађарских народности морају бити још ређи.

А како ту стојимо, показаће опет сам министар просвете у своме извештају на стр. 69.

На универзитету у Будимпешти у школској години 1907.-8. било је римокатолика 2524, унијата 115, калвина 624, лутерана 393, православних 182, унитараца 17, Чивута 2176, без вероисповести 4; а по матерњем језику: Мађара 5566, Немаца 287, Словака 80, Румуна 157, Рушњака 4, Хрвата 22, Срба 79, а оних, којима се не зна шта је матерњи језик, 31. У тим бројевима воде се правници, медицинари, професорски кандидати и фармацајти.

Дакле којима је матерњи језик мађарски, тих је било 5566, а свију осталих Немађара било је свега само 660!

Дакле, ма да је становништво Угарске половином мађарско а половином немађарско, на универзитету у Будимпешти Мађара је скоро 90%, а осталих само 10%, дакле девет десетина су Мађари а тек једна десетина Немађари!

Дуго би било, када бих ређао редом све школе и износио, како стоји са слушаоцима по вери и по матерњем језику. Јер осим универзитета у Будимпешти има универзитет још у Клужу, па техника у Будимпешти, за тим има више правних академија и богословија, православних лутеранских, католичких и т. д. и т. д. Нас се и онако у овоме случају тичу само крајњи бројеви. И по томе министарском извештају у школској години 1907.-8. на свима великим школама у Угарској било је слушалаца: римокатолика 5236, унијата 622, калвина 2104, лутерана 1209, православних 593, унитараца 139, мојсијеваца 3368, по вери се не зна 5, а по материнском језику: Мађара 11256, Немаца 703, Словака 255, Румуна 800, Рушњака 17, Хрвата 17, Срба 137, не зна се које су народности 48. Дакле Мађара 11 256 а Немађара свега 2020.

Ма да је, као што рекох, становништво Угарске половином мађарско, а половином немађарско, ипак на свима великим школама, куда су урачунане и богословије источно-православне румунске у Угарској, има Мађара 85% а Немађара само 15%! И опет се питамо: Где је ту правда?

Ма да је данас тако, ми се ипак надамо, да ће доћи време, када ће меродавни фактори увидети, да то не може до века тако бити, него да и у Угарској у истину једном буде justitia regnorum fundamentum!

А. М. М.

наравно на игранку под образинама.

— Но, Љубице! помислим ја. Сада или никада! Моја куварица имала неки сељачки костим, у којем је још лане парадирала. Обучем брзо тај костим, црну кадивену образину метнем на лице па седнем у кола. Но то ће бити игранка под образинама! помислим у себи. За сваку сигурност погледим у касину. Дворница празна. Слуга заспао на бињару, а у једном ћошку скупштинске дворнице играју се деца дугмади.

— Кад ће бити састанак? запитам слугу.

— Ове године више не ће бити! одговори он.

Кола ме брзо одвезу до редуте. Силна публика иде горе доле, већ на степеницама почињу ме задиркивати а ја са врелим образима похитам горе у дворницу. Дабогме, усред дворнице стајао је цео састанак. Мој муж, наш доктор, професор и натпоручник, мој верни, али увек одбијени удварач. Но код њега појмим, зашто хоће разоноде. Он је несретан у љубави па тражи утехе. Али мој муж? Прођем поред њих, а господин професор сматрао је за своју дужност, да ме уштине за раме. Па онда рече умиљатим гласом:

— Познајем те, лепа чувидо.

— И ја познаіем тебе! помислим. Али тиме се више не ћеш похвалити.

На тај призор дошуња се и мој мужић и са највећим безобразлуком рече:

— Гле, тà то је баш красно чељаде!

Заиста било ми је, да бризнем у плач, но у томе приступи доктор и онако подругљиво рече:

— Манимо је! То је нека куварица. Цела хаљина има неки кухињски мирис.

— Дабогме! одвратим ја промењеним гласом. Вама за љубав ваљда сам се требала парфимисати, господине докторе!

Зачуђено ме погледа:

— Од куда ме познајеш?

— Отуд! одговорим па га кокетно погледам испод образине.

На то ми се приближи мој мужић и рече:

— Тако лепа врата још никада нисам видео!

И то је казао мени, својој жени! Па онда, ни пет ни девет, хтеде да ме пољуби у врат. Заманем руком па га свом снагом и из свег срца ћушим. На то он повиче:

— Тà то је моја жена. Познајем јој руку.

И позбаде ме. Доктор, натпоручник и професор за тили часак се изгубише, изветрише као бензин, а ја скинем образину.

То је био страшан призор!

Али јутрос смо се измирили. Ви се чудите? Но томе се немате шта чудити. Или нисам ваљда добро учинила? Молим Вас, кажите ми, јер ја сам још врло неискусна.

С мађарског.

Марица Димшићка.

XIV. седница
српског народно-црквеног сабора.

(Од нашег нарочитог извештача.)

Ср. Карловци, 9. (22.) јуна.

Данашњу седницу отвара Његова Светост патријарх Лукијан у ¾11 сати пре подне.

Од епископа присутни: Гаврило Змејановић, др. Георгије Летић.

Оверовљени су записници XI., XII. и XIII. седнице.

Прочитани су на сабор стигли поднесци, који су упућени односним одборима.

Председник одређује, да записник данашње седнице воде бележници др. Илија Ивачковић и Михаило Пандуровић. Међу поднесцима је и позив на учествовање у прослави стогодишњице српске гимназије у Новом Саду.

Поводом тога позива подноси др. Миладин Свињарев предлог, да сабор корпоративно учествује при прослави.

Предлог је примљен. Радикали гласају против предлога.

Буде Будисављевић подноси списе о спроведеној истрази у Н. Саду, те изјављује, да поверенство не рефлектира на трошкове истраге.

На дневном је реду треће читање уредбе о оснивању реалне гимназије у Кореници. Уредба је прихваћена.

Др. Влада Манојловић хоће да говори о извештају ревизијонога одбора.

Буде Будисављевић истиче, да се још не може о томе извештају расправљати, јер извештај још није читав поднесен. Ово је само један део извештаја, а нема смисла о њему посебно расправљати.

Др. Раадивојевић-Вачић је тога мишљења, да се узме извештај о фондовима у расправу.

Др. Вл. Манојловић такођер предлаже, да се води расправа о оном делу извештаја, који је референат прочитао. (Радикали хоће по што по то да се поведе расправа о извештају. Настаје мала препирка. Са галерија бацају цвеће на посланике већине. Мањина се због тога љути.)

Светозар Прибићевић је против расправљања о Думчину извештају, јер је он само фрагменат целога извештаја ревизијонога одбора. Придружује се предлогу Будисављевићеву.

Др. Жарко Миладиновић говори о Думчину извештају као заокругљеном предлогу. Истиче, да се о манастирским рачунима не може расправљати у сабору. Држи, да је оправдано, да се данас обави дебата о извештају. Потпомаже предлог Манојловићев.

Др. Радивојевић-Вачић говори о иввештају, као »јединственом« у својој врсти. Потпомаже мишљење дра Ж. Миладиновића, те истиче, како се овако може боље расправа водити.

Предлог Будисављевићев примљен је већином гласова.

Никола Петровић као референат ревизијоног одбора чита извештај о манастирским рачунима. Ревизијони је одбор узео у претрес рачуне српских манастира за годину 1909. те мора на жалост констатовати, да у њима има много неправилности, и *да се манастирским имањком управљало, као да није народно добро, већ својина немарних, приватних људи.*

У овај мах не могу се констатовати све те неправилности, **јер се вођење књига не може сравнити са нужним документима. Књиге нису правоваљано вођене**, нити су прописно уређене. Могу се из њих поједини листови вадити и уметати. **Завршни рачуни**, како су састављени, **не даду се ревидирати**. Многе ставке не одговарају фактичном стању.

У рачуну *»расхода и прихода«* има и таких ставака, **које у опће у благајну дошле нису**, већ су проведене у претпоставци, да ће се та свота продајна постићи. У биланци није само приход од године 1909, већ има и таких ставака, које су спроведене од прихода за годину 1910.

Истинитост навода одбора за ревизију рачуна **потврђује и сам др. Миша Михајловић и ревизор Вељко Радовић**, који су изаслати били од саборског одбора, да прегледе рачуне манастирске благајне. Они су констатовали 17 неуредности и на крају свога извештаја изјавили, **да због неправилности нису у стању закључне рачуне на одобрење предложити**.

Референат за тим износи, како су вођени рачуни и како су састављени закључни рачуни. Истиче, да је главни разлог тако неправилном вођењу рачуна био тај, да се у биланцији искаже што већа чиста хасна. У завршном рачуну *код манастира Ораховице* у ставци *»примање«* унесен је *чист приход од продате шуме: Круна 21.150.* Када је ревизијони одбор затражио односне списе, испоставило се, *да год. 1909. није ни пошуре примљено за продашу шуму*, већ је саборски одбор просто закључио, да се има око 100 јутара шуме продати и тај комбиновани приход уврстити као приход за годину 1909.

Референт за тим тумачи, како сваки манастир има од управнога одбора жупаније потврђену основу, по којој је одређено, колико се сваке године сме шуме исећи. Такову основу има и Ораховица, и када би се као пример узела само она свота, која се добије за сечу, по жупанији одобрену, не би се могло ништа приговорити. Али је сада питање, како је могао саборски одбор спровести своту од 21.150 Круна, која свота није приход од годишње сече, већ је то изнимни случај, када се намерава 100 јутара шуме искрчити, и који би новац могао бити спроведен само као шумска главница, а никако као чист приход године 1909. Међутим шума, која је у години 1909. у приход стављена, још до данас није продана, а питање је, када ће то и бити, јер се за искрчење тих 100 јутара мора тражити дозвола од зем. владе, те је у опће велико питање, хоће ли влада ту дозволу дати. *Радикалском Саборском Одбору требало је да искаже српском народу што већу корист од манастира, па је ето и билансију криво састављао.*

И код осталих манастира се испоставило исто, што и код манастира Ораховице. У рачунима за годину 1909. има спроведених и прихода, који су постигнути од продаје шума за годину 1910. И на тај начин су исказали манастири приход од шума у години 1909. са Круна 63.593·25.

Ако ће саборски одбор по својој вољи избацивати у приходу појединих манастира своту коју он одреди, онда је чудновато, да није саборски одбор једноставно избацио сав приход за 1910. у приход за 1909. год. па би на тај начин могао још већу хасну од манастира исказати.

Код састављања завршних рачуна има великих неисправности. Код манастира Шишатовца је н. пр. изасланик саборског одбора Јоца Јовановић површно саставио дражбени записник, тако, да се из њега не може видети, колико је јутара земље продато, колика је била куповнина, колико је одмах при дражби уплаћено. Ревизијони је одбор после сам могао установити, и на послетку, установивши, да је изасланик у име готовине за продату земљу примио 3317 Круна, није могао да нађе, где је заведена та свота као примање. После дугога тражења нађено је, да је унесено као примање 3.024 Круна 20 пот. и то код манастира Кувеждина и та је свота 31.|XII. 1909. код Кувеждина отписана и спроведена тамо, где треба, На упит, како је то могло бити, књиговодство је показало оловлом написано парче хартије, на коме је стојало, да је изасланик при продаји земље манастира Кувеждина постигао гореспоменути износ и на основу тога парчета папира је књиговодство ту своту манастиру Кувеждину одобрило.

Изасланик је одмах одбио себи своту од 298·80 круна као изасланички трошак. Изасланичке су трошкове изасланици себи једноставно унапред узимали, без одређења трошковника. Књиговодство је исплаћивало трошкове без одобрења саборског одбора, као н. пр. Јоци Јовановићу још 330 круна.

Има извештаја саборском одбору, који су оловком писани. Извештаји су поднашани како кад. Тако исто је **и укупљени новац како кад уношен у благајну. Изасланици су примљени новац без претходне дозволе саборског одбора у своје новчане заводе улагали**. Саборски је одбор онако одређивао трошкове, како су изасланици хтели. Има случајева, да су *изасланици и перовође собом водили*, који су добијали дневнице и то одмах.

Изасланичких је трошкова плаћено Кр. 7807·50 а осим тога у име закупних трошкова Кр. 3994·30. Прота *Божа Поповић* је примио изасланичких трошкова К. 2142·52 и још 198·64 К. *„ситних трошкова“*, *Јоца Јовановић* К. 2425·82 и „ситних трошкова“ К. 517·90, *др. Радивојевић-Вачић* примио је К 1.708·70 и »ситних трошкова« круна 70·24.

Изасланички су трошкови неправилно књижени код „управних трошкова“.

»Застава« је добила за огласе 1.132 К. 70 пот. За парцелацију је плаћено 14.289 К 65 п. а у рачунима има уведено 2857 К 72 п. Исто тако је управних трошкова плаћено 93.237 К. 03 пот., а у рачунима стоји 75.920 К. 85 пот.

Код фундуса инструктуса нема инвентара. Продавани су и такви фундуси, који су потребни самом манастиру.

За оправку манастира није прелимирана никаква свота, већ је саборски одбор закључио, да се за будуће године стави у прорачун 25.000 К.

Код оправке манастира Ораховице потрошено је 15.000 круна и констатовано је при прегледу рачуна, да је та свота исплаћена једноставно на квите проте Саве Стојаковића, а до сада обрачуната није.

Не може се констатовати, да ли је закупнина уплаћена.

Многе ставке, које спадају у расход, уведене су као актива.

Књиге су у опће тако вођене, да ни само књиговодство не зна разјаснити, какав је то систем књиговодства. Предујмови нису обрачунавани. Да је све вођено исправно, износио би чист приход од манастира тек око 50.000 круна.

У закључним рачунима не виде се трошкови парнички, који су врло велики.

Ревизија свих манастирских рачуна није се могла обавити, јер су рачуни некоректни, нема нужних исправа, те се књижење појединих ставака не може установити.

Ревизијони одбор предлаже, да се закључни рачуни срп. манастира за г. 1909. не одобре, већ да се саборски одбор позове, да нареди књиговодству, да их поново састави, и то на темељу исправних података, јер овако, како су састављени, не показују право стање ствари. Уједно нека се и чланови бившег саборскога одбора преслушају о појединим њиховим уредовањима. А на концу треба саставити и тачне инвентаре појединих манастира. (Говор је био од стране већине пажљиво саслушан. Мањина је хтела да се мало правда, но брзо је настао мир, јер су и њих саме њихова дела задивила).

Референат ревизијонога одбора Васа Муачевић изјављује, да се не може сада поднети извештај о рачунима интеркалара, јер се апсолутно ни један спис није могао пронаћи. Шта више ни инвентара нема. Оставински списи су у Загребу и, када дођу натраг, саставиће се извештај и о тим рачунима. Референат затим износи поједине случајеве радикалскога газдовања. услед чега долази до буке код радикала. Када се бука стишала, узима реч

Др. Владислав Манојловић па критикује извештај ревизијоног одбора о прегледу фондова и заклада. Жали, што је повређен § 14. пословника; посланици су требали 48 сати раније примити тај извештај а не данас. Истиче, да је извештај састављен, *„злонамерно и тенденцијозно“*, по застарелој основи. Непојмљиво му је, зашто је у извештају спомињано само прекорачење, парнички трошкови, приноси у просветне сврхе.

Председничко место заузима др. Душан Пелеш.

Др. Вл. Манојловић: Према прорачуну упоређује даље издатке од године 1890.—1909. то са свим озбиљно констатује, да је радикалски саборски одбор куд и камо више потрошио на просвету него стари саборски одбор. У опће износи, да је манипулисање радикалско било ванредно добро и савршено, и да су фондови под радикалском управом процветали. (Говор његов чини утисак обране на смрт осуђених злочинаца. Хвата се свих могућих ситница, само да прикаже рад радикала као исправан и светао. Често је дошло до оштрих упадица, тако, да је председник морао посланике опомињати и на ред упућивати.)

Седница је прекинута у 3 сата, а наставак одређен за 5 сати после подне.

НОВИ САД, 11. јуна 1910.

— Стогодишњица новосадске српске велике гимназије. На импозантан је начин јуче прослављена стогодишњица новосадске српске велике гимназије. Ми ћемо о тој прослави у сутрашњем броју нашег листа донети подробан извештај. Сад само региструјемо, да је како академија у гимназијској свечаној дворници, тако и банкет у великој дворници хотела Јелисавете, па и забава у грађанском стрелишту испала сјајно. На банкету је пало лепих и значајних здравица, но од свију је одвојила здравица повереника краљевске угарске владе г. проф. дра Едварда Маргалића, која је својом искреношћу изазвала највеће допадање и бурно одобравање. Прослава је завршена данас пре подне у саборној цркви свечаним парастосом у покој душама оснивача, приложника, патрона, старатеља, професора и ученика новосадске српске велике гимназије за минулих сто година. На парастосу је чинодејствовао бачки епископ Митрофан Шевић уз асистенцију целокупног овдашњег православног свештенства.

— Одзив Његова Величанства на стогодишњу прославу српске новосадске велике гимназије. Услед брзојавно подастрте препонизне хомагијалне верности и оданости према Превишњем Престолу а од стране врховних патрона српске велике гимназије новосадске Његове Светости преузвишеног господина српскога патријарха Лукијана *Богдановића* и Његова Високопреосвештенства господина бачког епископа Митрофана *Шевића* приспео је јуче брзојавни одговор кабинетске канцеларије на Његову Светост преузвишеног господина српског патријарха:

»да је Његово царско и апостолско краљевско Величанство благоизволело најмилостивије са усрдном захвалношћу примити оданост и изјаву осећаја верности Срба, искупљених на свечаној седници, одржаној ради прославе стогодишњега јубилеја новосадске српске велике гимназије«.

Политички преглед.

— Угарски сабор. Јуче у десет сахата пре подне одржала је заступничка кућа угарског сабора прву седницу, да прими глас, да ће краљ у суботу у подне свечано отворити сабор. Пред саборницом је био силан свет. Феминискиње су публици делиле брошире с натписом »За што женске не могу да добију бирачко право?« Око пола десет су почели долазити посланици. У десет сахата била је пуна и саборница и ходници, а галерије су биле и препуне света. Виде се многа нова лица, али има и старих маркантних ликова политичког живота. Све је то давало шарену слику. У три четврти на десет дошао је добни председник Мадарас, кога су са свију страна живахно поздрављали. Одмах је изјавио, да ће се примити добног председништва. Тачно у десет сахата је квестор Жилински отворио седницу и позвао Мадараса, да преузме добно председништво. Мадарас се одазвао позиву па је онда држао говор, којим је поздравио оне посланике, који су нефалзификованом и истинском вољом својих бирача дошли у сабор. Опозиција му је тапшала. Уједно је Мадарас изразио негодовање због незаконитог поступка данашње владе. Чланови владине странке живо су протестовали против тог пасуса у Мадарасову говору. Мадарас је завршио свој говор жељом, нека би сабор с успехом порадио на спас отаџбине и мађарског народа. После су именовани за перовође најмлађи посланици па је онда прочитан допис министра-председника грофа Куена-Хедерварија да ће се сабор у суботу отворити престоним говором а истога дана у један сахат после подне биће седница. Хрватски делегати — њих тридесет на броју — корпоративно су дошли у седницу, пошто су прекјуче монарха дочекали на железничкој станици. Корпоративно ће отићи у краљевске дворе у Будим, да саслушају престону беседу. Јуче су одржали конференцију, у којој су установили, какво ће становиште заузети према влади. У јучерашњој седници странка рада је била сва на окупу, исто тако и Саси, а од Јуштове и Кошутове странке били су готово сви. Нису дошли само народносни посланици. После седнице су посланици остали још дуго у саборници у разговору. Министар председник гроф Куен-Хедервари је после седнице био од краља примљен у засебну аудијенцију. У политичким се круговима говори, да је питање председништва у заступничкој кући угарског сабора већ решено. Берзевици ће бити председник а Кабош и Ланг потпредседници.

Вести из места и из народа.

Нови Сад, 11. јуна 1910.

— Матица Српска. Управни одбор Матице Српске држао је 29. маја (11. јуна) о. г. своју редовну седницу под председништвом друштвеног председника А. Хаџића. Секретаријат јавља, да су преминули ови Матичини чланови: 1. Васа Крстић Љубисав, назван др. Казбулбуц, паробродски инспектор у Београду. 2. Гавра Гавански, велепоседник у Сентомашу. 3. Стеван Савић, економ у Старом Керу. 4. Јован Микић, поседник у Дивошу у Срему. 5. Сима Станковић, трговац у Митровици. Узима се на тужно знање и успомени преминулих чланова указане су уобичајене почасти. — Велики земаљски одбор (председници: гроф Алберт Апоњи и Жолт Бети) у Будимпешти позива Матицу Српску на прославу четрдесетгодишњице књижевног рада славног мађарског књижевника Коломана Миксата. Узима се на повољно знање извештај, да је Матицу на тој светковини заступао друштвени председник А. Хаџић и да је слављеника у име Матице Српске поздравио у свечаној седници. — Управа Мађарског Историјског Друштва у Будимпешти јавља, да је Матицу Српску уз годишњу уплату од 10 круна примила за свог редовног члана. — Узима се на знање извештај књиговодства о смрти удове Саре Будимирове, пређе удате Димић, и о извршеном инвентарисању покојничиних покретнина. — Грађевински одбор за градњу сиротишта из задужбине Марије Трандафилке јавља, да је на основу исцрпног извештаја архитекте Момчила Тапавице о поднесеним офертима за градњу тог сиротишта и на основу образложеног мишљења архитекте Тапавице пронашао, да је оферат дипломисаног архитекте Фрање Рајхла из Сегедина најпробитачнији и од свију оферата за својих девет хиљада круна јефтинији. Према томе предлаже грађевински одбор, да се цео посао за градњу Трандафилкина сиротишта у износу од 420.600 круна изда споменутом архитекти, да се с њиме одмах уговор утврди, и подноси нацрт уговора, који би се имао с њиме склопити. По дужем претресу тога предлога и нацрта за уговор, а узимајући на знање извештај, да је архитекта Рајхл положио прописану кауцију од 54.000 круна: решио је управни одбор, да се цео посао за градњу Трандафилкина сиротишта изда споменутом архитекти Рајхлу, да се с њиме склопи уговор с том обавезом, да је дужан то сиротиште до 1. новембра 1911. године зготовити и Матици Српској га предати, а ако то до одређеног рока не би извршио, да је дужан плаћати пенале, који је уговором прописан. Уједно су узети на повољно знање извештаји грађевинског одбора, да су и друштвени председник и архитекта Тапавица учинили све, што се могло учинити, да се министарству поднесени планови за градњу

сиротишта што пре одобре а и за даље је умољен председник, да решење у тој ствари пожури, како би се градња могла што пре отпочети и како би зграда до јесени под кров могла доћи. — Узима се на знање и одобрава се извештај економског одбора у ствари подизања споменика народној добротворци Катарини Д. Јовановићки у Илоку. — Узима се на знање извештај економског одбора о издавању земље под закуп из задужбине Новака Голупског из Сентомаша путем јавне дражбе. — Узет је на знање извештај књиговодства у ствари дужника задужбине Катарине Д. Јовановићке. — Економски одбор јавља, да је кућа Саре Димићке, преудате Будимир, приликом инвентарисања по порези процењена на 18.000 круна, а покретности на 80 круна, дуг на кући укњижен износи 6000 круна, а кад се томе дода 6% камата од г. 1869. плаћена Текелијину фонду, излази, да је пасива већа од активе, те се тако не би имала плаћати никаква наследна пристојба Издано друштвеном фискалу, да ту ствар извиди и после о томе извештај поднесе заједно са својим предлогом. — Издаје се фискалу на мишљење одговор сенћанске српске црквене општине у парници, подигнутој против задужбине Ђене Брановачког због накнаде трошкова. — Узима се на знање извештај првог друштвеног секретара дра Милана Савића, да је према скупштинској одлуци од г. 1906. доштампана »Збирка Установа Матице Српске«. — Одређено је, да се овогодишња главна скупштина Матице Српске држи 31. августа (13. септембра) о. г. Узима се извештај друштвеног фискала о раду заменика му о парничним стварима у Срему. — Узети су на знање извештаји друштвеног фискала у неким парничким стварима о наплати неких потраживања. Према мишљењу друштвеног фискала одобрени су бестеретни отписи неких парцела, које су биле заложене за сигурност одобрених зајмова. — Изјавили су своју захвалност за поклоњене књиге: Српско Коло у Чечави, Српска Читаоница у Трсту, Српско певачко друштво »Змај« у Дервенти, Академско друштво Срба из Босне и Херцеговине »Рад« у Бечу. — Расправљено је још више предмета административне и економске природе.

Новости са стране.

— **Велика железничка катастрофа.** Јављају из Кијева, да је особни воз, који је долазио из Одесе, тик пре но што ће ући у перон кијевске станице, испао из шина. Шест особа је погинуло а четрдесет је тешко рањено.

— **Галантни Вандербилт.** Недавно је пролазио за време јаке кише париском улицом de la Paix неки млад врло елегантно одевен господин. Носећи кишобран нагло се окренуо па ударио у кишобран неке младе девојане и нехотице га раздерао. Елегантни се господин наклонио и замолио госпођицу за извину и уједно ју замолио за њезину адресу. Два сата касније добила је иста госпођица нов кишобран са дршком од корњачина оклопа, а на крају био је причвршћен велик смарагд. Дар је био пропраћен кувертом а у њој је било написано »Vanderbilt« и ништа друго.

НОВИЈЕ.

Цариград, 10. јуна. Званичне новине саопштавају, да је српски краљ *Петар* добио ифтијас-ред са бриљантима.

ТЕЛЕГРАМИ
уредништву »Браника«.

Конференција хрватских делегата.

Будимпешта, 11. јуна. Хрватски су делегати данас одржали конференцију, да кандидују саборског перовођу из своје средине. О лицу тога кандидата донеће закључак, пошто амо дођу и посланици са српског народно црквеног сабора у Сремским Карловцима.

Повратак краљевскога комисара.

Будимпешта, 11. јуна. Краљевски комисар на српском народно-црквеном сабору у Сремским Карловцима, државни тајник у краљевском угарском министарству правосуђа Јулије *Рохоњи* вратио се у Будимпешту, да поднесе извештај Његову Величанству.

Турски султан у Бугарској.

Софија, 11. јуна. Турски султан ће доћи амо у походе бугарском краљу. Још није одређен дан, кад ће султан стићи у Софију.

Питање острва Крита.

Лондон, 11. јуна. Рајтеров Биро дознаје, да се питање острва Крита може сматрати да је дошло у повољнију стадију, јер су Кријани приправни, да у народну скупштину припусте мухамеданске посланике, а да се ови не морају заклети на верност грчком краљу, и да наново признаду права турског султана.

Трговина.

НОВОСАДСКА БИЈАЦА

11. јуна 1910.

Пшеница I. квалитет	К	10·90 —.—
Пшеница II. квалитет	„	10·40 —·—
Зоб	„	6·80 —·—
Ечам	„	5·40 —·—
Кукуруз	„	5·20 —·—
Лањик	„	7·—
Мувар	„	8·50
Пасуљ	„	9·—

све од 50 кила.

Марва, свињи и живина.

Волови по кили	К 56—60
Свињи тешки по кили	К 1·18
средњи „ „	« 1·14
» лаки „ „	» 1·08
» мршави пар 180—200	«
Теоци по кили	« 80—88
Јагњци по кили	« 56—60
» по пару 28—30	«
Кљукане гуске по кили	« 1·30
Јаја 9 комада	« —40

Управник: **Др. Мих. Полит-Десанчић.**
За уредништво одговара: **Тоша Грујић**

ОГЛАСИ.

Врњачка Бања
топал алкалан киселљак (35°C)
у живописној околини на подножју планине Гоча.
Лечи: обољења органа за дисање, болести желудца и црева, жучни камен, шећерну болест, болести бубрега и мокраћне бешике, болести срца, неурастенију, малокрвност, женске болести.
Станови у хотелима и засебним вилама: 800 соба у бањском рејону. Храна у гостијоницама и пансијонима.
Стална пошта, телеграф, телефон. Бањска музика свира у парку јутром и вечером. Позориште Лазићево. Велосипедска стаза, лаунтенис, футбал.
Посета. У лањској сезони 7500 посетилаца сем пасаната.
Железнички саобраћај отворен. За сада долази у бању сваког дана само један воз, и то у 8 сати пре подне. Карта важи за бесплатан повратак, ако посетилац проведе десет дана у бањи; потребно уверење издаје лекар.
Државни бањски лекар др. Павле Бота. Сем њега ординују још 5 приватних лекара. Уређена апотека. Кефир у млекарском заводу.
Бањска сезона до краја августа.
Ближа обавештења даје
291 2—5 **БАЊСКА УПРАВА.**

ХОТЕЛ „ПАРИЗ“
у Шапцу — Србији
у центру вароши, потпуно реновиран
ИЗДАЈЕ СЕ ПОД ЗАКУП
од 1. јуна 1910. год.
Обратити се сопственику.
258 10-10 **Алекса Бајић,**
приватје Теразије 36. Београд.

3—4000 метара
ДРВА ЗА ГОРИВО
буковних, растових, церових и граничевих, мешаних, продају се под повољном ценом на новој прузи Крушевац-Краљево, у Србији. Ближа обавештења даје одмах, писмено,
ЖИКА КОВАЧИЋ,
302 1—5 новинар
Врњачка Бања — Србија.

Живине, воћа, јаја, масла
преузима за најбољу продају
ЈУЛ. ЕПШТАЈН
у Бечу II. Im Werd бр. 1.
на Кармелатској Пијаци.
Каса и обрачун сваки дан.
297 3—10

Добру **ексистенцију**
пружа свакој марљивој особи велика банка. Тиче се веома омиљене дозвољене и гарантоване срећке трајне вредности, које продајемо по врло - - повољним увјетима. - -
ПРОВИЗИЈА и НАГРАДА
је велика а посао је сталан. — Српске понуде треба слана: Effekteubank Budapest, V., Honvédgasse 4. 287 2-6

Природно лечилиште Српски Селтерс
Удаљен 10 мин. од железничке станице Младеновац
Температура 32,5 С. — Сезона од 1. маја — 1. октобра.
С обзиром на богатство минералних састојака и температуру ова чувена лековита вода лечи: хроничан **катар грла** (Laryngitis), кашаљ, **сипњу**, запаљење очних капака и носа, **катар плућа**, запаљење плућне и трбушне марамице, болести стомака и црева, горушицу, жутицу, раствара и **помаже избацивање камена и песка жучне и мокраћне бешике**, болести бубрега.
Лечи **женске болести**, као **запаљење материце и јајника**, регулише **слабу и неуредну перијоду**, малокрвност и девојачко бледило. Хроничан и акутан **реуматизам** зглавкова, **гихт,** оток жљезда, шкрофулозу и многе **кожне болести.**
На Селтерсу има **купатило** са 16 лепих када; **30 соба са намештајем и без њега**, које одговарају свима условима модерне хигијене.

Цене собе (2 кревета) с намештајем	Цене собе без намештаја
Од 1 маја — 1 јуна 3 дин.	Од 1 маја — 1 јуна 2 дин.
„ 1 јуна — 1 септ. 4 „	„ 1 јуна — 1 септ. 250 дин.

РЕСТАУРАЦИЈУ држи познати београдски кафеџија чика Лаза, који ће се трудити, да задовољи своје госте укусним и добрим јелом са умереном ценом како на карти тако и абонманом. 296 2—15
Др. **Милан Крстић** ср. лекар врши ординацију сваког дана у бањи.
БРАЋА АТАНАСИЈЕВИЋ — МЛАДЕНОВАЦ.
ПРИМЕДБА: Повластица на железници за Српски Селтерс важи од 1. маја до 31. октобра.

Хотел „БЕЛА ЛАЂА“
ЂУРЕ ЗУРКОВИЋА Нови Сад,
модерно са свима удобностима уређен, најподесније место за састанке странаца, са изврсном кујном и најбољим пићем.
Точи прастаро
(Urquell) ПИЛЗАНСКО ПИВО.
Овде се може јефтино добити један полован **Ландауер.**
332 17-150

ПАРФИМЕРИЈА
ИВАНА Ј. СТОЈКОВИЋА, НОВИ САД
Кошут Лајошева ул. бр. 25 у дворишту у фотогр. атељеру.
Главно заступство „KODAK“, фотографских апарата за г. г. аматере и хигијенских завоја. 106 76—

Власник и издавалац: деоничарско друштво »Браник«.
Штампарија деоничарског друштва »Браника«-а.